

На 11 септември 2011 г. се навършват **33 години от убийството на българския писател Георги Марков** в Лондон. В България обаче вместо да се почете и припомни тази дата се честват 100 години от рождението на Тодор Живков, по чиято заповед Държавна сигурност извършва убийството на един от най-талантливите писатели от неговото поколение.

Сайтът **Държавна сигурност.com** припомня какво се е случило през септември 1978 г. в поредицата „Атаката срещу Георги Марков“. Текстовете са част от главата „Смърт в 1,5 милиметра“ от документалната книга на Христо Христов [„Убийте „Скитник“](#) – българската и британската държавна политика по случая Георги Марков, изд. „Сиела“, 2005 г.

В [част 1](#) беше разказано за началото на акцията срещу Георги Марков. В [част 2](#) се проследява състоянието на писателя след постъпването в болница и действията на агент „Пикадили“ – единственият заподозрян от българското следствие за убийството на дисидента.

[Част 3](#) съдържа случилото се с писателя в болницата и честването на 34-години от 9 септември 1944 г. в НРБ.

[Част 4](#) описва състоянието на Георги Марков на 10 септември 1978 г., ден преди да почине в резултат на отровата, вкарана в тялото му с миниатюрна сачма. Тази част съдържа и есето на писателя, „Празникът на свободата и празникът на милицията“, което същия ден радио „Свободна Европа“ излъчва. То се оказва последното му.

Последната част 5 се отнася за последния ден от живота на Марков и първите реакции по света след смъртта му.

.

11 септември, 1978 г., понеделник, Лондон

Д-р **Бернард Райли**, главен лекар на болницата “Сейнт Джеймс”:

"00.45 ч. Повикаха ме в отделението за интензивна терапия. Пациентът спеше. Пулсът беше 90, неравномерен и с импулси от променлив тип. Кръвното налягане беше 70/40. Електрокардиограмата показва пълен сърдечен блокаж с атриовентрикуларна дисоциация¹, сърдечната дейност и вентрикуларни екторични огнища². Състоянието на пациента беше обсъдено с други медицински специалисти, като се потърси спешна консултация с д-р Файмар, който беше повикан от дома си. Той потвърди резултатите от електрокардиограмата. Той прие, че при тези обстоятелства подходяща терапия е прилагането на допамин³, но ако това не успее да повиши кръвното налягане и ектопията стане проблем, на сутринта може да назначи кардиален пасинг.

Включено беше прилагане на допамин при скорост 10 микрограма за минута, което доведе до постепенно повишаване на кръвното налягане до 90/55. В 04.15 ч. пациентът разви остра вентрикуларна тахкардия и кръвното налягане се понижи още повече. Вентрикуларната ектория беше овладяна със 100 мг венозно лидокаин, следван от вливане на лидокаин със скорост 2 мг за минута. Кръвното налягане остана постоянно, но ниско. По-късно пациентът, буен и неспокоен, изтръгваше венозните системи. Беше успокоен с 5 мг. мускулен диазепам. Кръвното налягане остана статично, а сърцето в предишния си ритъм до 07.45 ч.. След това независимо от възстановяването и продължаването на лечението състоянието на пациента се влоши и в 9.45 ч. на 11 септември 1978 г. настъпи спиране на сърдечната дейност.

Оживителни мерки се ръководиха от д-р Изабел Уилямс – старши ординатор. След настъпването на смъртта бяха уведомени съдебният лекар, следователят и полицията”.

Написано от Христо Христов
Неделя, 11 Септември 2011 15:42

Смъртта на българския дисидент заема първо място в новините и страниците на вестниците във Великобритания.

Братът на писателя **Никола Марков** научава за смъртта на брат си след телефонен разговор с болницата и заминава веднага за Лондон. Той настоява да бъде разпитан. В разговор с началника на отдела за борба против тероризма при Скотланд Ярд Джеймс Невил съобщава подробностите за предупрежденията за убийството, които писателят е получил в началото на 1978 г. .

Докладът на Скотланд ярд

В един от първите доклади на Скотланд Ярд по случая се посочва:

„Смърт на Георги Марков:

Колега съобщава, че няколко минути след 18.30 ч. на 7. IX. 1978 г. Марков напуснал Буш Хаус, за да отиде до “Ватерло”, за да прибере колата си и да я паркира отново в близост до Буш Хаус, тъй като ограниченията за паркиране в тази зона били вече отменени. Марков се завърнал в 19 ч. следобед. По-късно към 20.15 ч. разказал на колегата си за инцидент, при който един мъж го убол с чадър в дясното бедро отзад. В резултат на което той почувствал болка на мястото на докосването. Колегата огледал нараненото бедро по молба на Марков и видял едно малко червено петънце. Впоследствие Марков продължил да се оплаква от болката и в 21 ч. вечерта той отклонил предложение на колегата си да пийнат по чашка, обяснявайки, че се чувства доста зле. Г-жа Анабел Маркова заявява, че след завръщане на съпруга ѝ у дома около 22.30 ч. същата вечер те вечеряли заедно, но той не споменал да е бил наранен, нито че се чувства неразположен. Тъй като той трябвало да стане в 03.30 ч. сутринта за утринното радиопредаване на Буш Хаус, легнал да спи в отделна стая, за да не я събужда будилникът. Около 02 ч. през нощта тя доловила, че съпругът ѝ се разхожда из къщата и отишла в стаята, където го намерила болен и с температура 104 градуса (по Фаренхайт).

Уреждайки друг колега да поема ранното радиопредаване Анабел Маркова телефонирала на спешна помощ, но лекарят дал напътствия и отказал да направи посещение по това време. Следвайки неговия съвет, Маркова останала със съпруга си и тогава той ѝ разказал за инцидента с чадъра. □ Доколкото си спомняла тя, съпругът ѝ

Написано от Христо Христов
Неделя, 11 Септември 2011 15:42

чакал автобус за “Ватерло бридж” въпросния следобед, почувствал остра болка в крака си, огледал се и видял мъж, който се извивал, като че ли е изпуснал чадър, след това той казал, че мъжът извикал такси, но имал затруднения, изяснявайки се с шофьора, защото бил чужденец. След като чула за тези събития, Маркова сама огледала мястото на нараняването и обяснява, че видяла кръв върху вътрешната част на джинсите на съпруга си и рана във вид на дупчица с размер на връх на химикалка, черна на пръв поглед и разположена отзад на дясното бедро на съпруга ѝ.

Марков тогава казал на Анабел, че има ужасното подозрение, че това може да е онова, от което винаги се е страхувал – умишлено нападение от агенти на българското правителство. На следващия ден Анабел отишла на работа и когато се върнала вкъщи в 17.30 ч. следобед, установила, че състоянието на мъжа ѝ се е влошило. Тя отново телефонирала за лекар. Марков споделил с лекаря, че от два дни има температура и повръща. За нараняването на крака споменал едва в хода на последвалия разговор и доколкото си спомня лекарят, Марков му казал, че това се случило на автобусна спирка в сряда следобед. Той не е сигурен за точния ден, посочен от него. Сигурен е обаче, че Марков му казал, че един мъж го е убол с остър предмет, думата чадър не е споменавана. Лекарят си спомнял обяснението на Марков, че е започнал да повръща в 22 ч. вечерта след нараняването.

Лекарят установил възпаление около централната пободна рана в размер между 6 и 10 инча в диаметър. При всички тези обстоятелства лекарят решил, че Марков трябва да бъде настанен в болница, предполагайки, че развива тетанус. В 21.30 ч. същата вечер Марков бил прегледан от старшият лекар на болницата “Сейнт Джеймс”. Ще стане ясно, че лекарят анализирал обясненията на Марков, след което съставил историята на заболяването. Марков разказал на лекаря как мъжът видял приближаващо се такси непосредствено след инцидента и Марков сметнал, че е чужденец, защото таксиметровият шофьор трудно разбрал местоназначението. След това лекарят направил обстойно медицинско изследване на Марков и назначил изготвянето на рентгенова снимка.

По време на хоспитализацията състоянието на Марков се влошило и в 09.45 сутринта в понеделник 11 септември настъпила остра сърдечна недостатъчност. Различните животоспасяващи мерки били прекратени след 45 минути и били информирани полицията и следователя за смъртни случаи. В 10 ч. сутринта на същия ден била извършена аутопсия от г-н Руфъс Кромптън, доктор по медицина старши преподавател, патолог-консултант и директор на клиниката по съдебна медицина в клиниката “Сейнт Джеймс”. Тази аутопсия обаче не разкрила явна причина за настъпването на смъртта и както е посочено в неговите показания, били взети различни проби за изследвания в последствие”.

Мълчанието в НРБ за убийството на писателя

Обществеността в България не научава нищо за смъртта на писателя. В родината му този факт е старателно скрит от комунистическата върхушка. Сънародниците му научават за смъртта от емисиите на заглушаваните западни радиостанции. За разлика от българските граждани властта е информирана най-подробно за случая. Чрез поверителния бюлетин на БТА “Чужда пропаганда против България” комунистическата номенклатура вседневно е запознавана с цялото развитие на убийството, фокусираше вниманието не само на британските медии, но и на световните информационни агенции – от първите съобщения за смъртта до последвалите стотици коментари и анализи на случилото се. За това колко важно е за властта да следи отблизо случая говори фактът, че БТА изпраща в Лондон специален кореспондент, чиято единствена задача е да отразява всичко, свързано с убийството.

Първите реакции по света за убийството

Първото съобщение за смъртта на Марков е на Асошиейтед прес (АП):

ЛОНДОН, 12 септември 1978 г., (АП). “Днес от Скотланд ярд съобщи, че разследват обстоятелствата около загадъчната смърт на един български емигрант, който е бил ранен, според информацията - с чадър, чийто връх е бил напоен с отрова – като вървял по лондонска улица в най-оживеното време на деня. Георги Иванов Марков – 49-годишен – писател и говорител по радиото, почина вчера в болница “Сейнт Джеймс”, вследствие рана на бедрото, получена миналия четвъртък, която изглеждала незначителна.”

За смъртта на Марков съобщават още Агенция Франс прес (АФП) и Ройтер. АФП: “Българският писател Георги Марков, който почина вчера от отравяне на кръвта, „не е починал от естествена смърт”, съобщи днес Скотланд Ярд. В кратко комюнике,

Написано от Христо Христов
Неделя, 11 Септември 2011 15:42

публикувано след аутопсията, съдебните лекари стигат до заключението, че “не е била открита нито една естествена причина, която би могла да предизвика смъртта.”

Същия ден авторитетният в. “Таймс” пише на първа страница: “Разследва се вероятността българската Държавна сигурност да е убила 49-годишния Георги Марков.”

По радио “Свободна Европа” Христо Огнянов заявява: “На 25 август бе прескочил в Мюнхен, за да се види с приятели и с мен. Имаше много планове за бъдеща дейност. Георги гореше от жажда да обедини творческите сили на българската интелигенция на Запад в областта на художествената литература и да и осигури възможност за пълна изява.”

Новината застига колегите му в Би Би Си. “Когато се разбра официално за смъртта, аз направих предаването, даже първоначално много бях развълнуван и се разплаках, трябваше да го повтора. Нямаше и съмнение сред колегите, че той беше убит”⁵, посочва Дянко Сотиров.

ЛОНДОН, 13 септември, (АФП). “Има всички основания да се смята, че загадъчната смърт на българския писател дисидент Георги Марков е свързана с дейността му в радио “Свободна Европа”, преценяват наблюдателите в Лондон. Няма никакво съмнение, заяви вчера ръководителят на предаванията на Би Би Си за източна Европа Питър Френкел, че политическите предавания на Марков за чужди радиостанции са обезпокоили значително някои български ръководители. Тео Лирков: “Той стана много популярен в България със седмичните си коментари, в които осъждаше корупцията на българските ръководители. Фактът, че познаваше интимния живот на някои от тях, им предаваше особена достоверност. На вълните на радио “Свободна Европа” и “Дойче Веле” той звучеше изцяло антикомунистически.”

ЛОНДОН, 13 септември, (Кор. на БТА). “Днес английският печат продължава да коментира широко причините за смъртта на беглеца Георги Марков. Вестниците “Таймс”, “Гардиън”, “Дейли телеграф”, “Дейли мейл” поместват на първа страница информацията, в които се изтъква, че медицинското заключение не е доказало наличието на естествени причини за смъртта. В. “Дейли експрес” посочва: “Марков избяга от България, най-покорната и сляпо привързана от всички източноевропейски сателити.”

Написано от Христо Христов
Неделя, 11 Септември 2011 15:42

Новината за случилото бързо се прехвърля отвъд океана. В броя си от 13 септември американският “Вашингтон пост” публикува статия, в която се посочва: “Британските секретни служби разследват мистериозната смърт на български емигрант, който твърди, че е отровен с връх на чадър. По-рано тази година Георги Марков, един от най-изтъкнатите български драматурзи, подготви серия от 11 предавания за радио “Свободна Европа”, в които коментираше личните си впечатления от контактите си с Тодор Живков, президент на България и ръководител на комунистическата партия... Няма съмнение, че Марков и предаванията му са били трън в очите на Източния блок... В продължение на седем години излъчва откъси от непубликуваните си мемоари, изобличавайки корумпираните според него български управници”⁶.

ПАРИЖ, 14 септември, (БТА). В информация под заглавие “Чадърът, който убива” на кореспондента на АФП в Лондон Ели Маркюз се казва, че Скотланд Ярд и британското контраразузнаване “мобилизираха всички свои сили, за да разрешат загадката около смъртта на Георги Марков. Говорител на Скотланд ярд заявил: “Водим разследването така, като че ли се касае за убийство”. Специалисти от Центъра за бактериологична война в Портън Даун (секретен военен център за химически отбрана) извършиха редица изследвания. Британският специалист по отровите проф. Патрик Тоузланд от лондонската болница “Гай” заяви, че Марков е умрял “от вкарването в организма му на извънредно рядка отрова.” Това би било единственото обяснение, че е живял пет дни. В случай на химическо отравяне той би умрял много по-бързо.”

ЛОНДОН, 15 септември, в. “Дейли мейл” публикува на първа страница “изключителна новина” под заглавие: “Лекарите намират отровна топчица (съчма)”.

Юнайтед прес интернешънъл (ЮПИ) предава: “Лекарите, изследващи причините за смъртта на българския беглец Георги Марков, откриха доказателства, че той е бил убит чрез проникване на отрова, съобщава днес в. “Дейли мейл”, лекарите в болницата “Сейнт Джеймс” са открили малка кръгла дупчица при изследване на крака на Марков с рентгенови лъчи. “Смята се, че това показва наличието вътре в крака на малка топчица бавно действаща отрова. Тя е толкова малка, че би могла да бъде вкарана чрез игла.”

ЛОНДОН, 15 септември, в. “Ивнинг стандарт” снощи публикува снимки на Тодор Живков и Марков с коментар: “Георги Марков може да е убит от агент на българските разузнавателни служби, защото в серия радиопредавания той атакува остро лидера на комунистическата партия Тодор Живков.”

Въпреки че в българските средства за масово осведомяване не е публикуван нито ред за смъртта на писателя, четири дни след убийството на Марков по Българската телевизия министърът на вътрешните работи Димитър Стоянов прави многозначително заявление: “Нашите врагове никъде не могат да намерят избавление от нашата ръка. Ние не знаем граници. Контрареволуцията трябва да знае, че за нея никъде няма сигурно убежище.”

Радио “Свободна Европа” предава: “От своя страна БТА разпространи на английски комюнике, в което обвинява противниците на разведряването, че използват смъртта на Марков, за да започнат антикомунистическа и антибългарска кампания. Трябва да се отбележи, че както интервенцията на българския представител (Пчелинцев) пред английското МВНР, така и комюникето на БТА не бяха направени достояние на българската публика. За тях, както и за смъртта на Георги Марков и за случая с Владимир Костов не бе съобщено досега нито от радио “София”, нито от българските вестници...”

Вечерта на 16 септември в централните емисии на радиото и телевизията гръмва новината за намерено от органите на Скотланд Ярд чуждо тяло в трупа на Георги Марков, което засилва предположенията, че той е отровен. На следващия ден тази новина продължава да заема централно място в лондонската преса.

Д-р Руфъс Кромптън, патолог при вътрешното министерство, извършил аутопсията на Марков, констатира ненормални изменения в някои органи на тялото. Той посочва:

„Лимфните възли бяха много подути и възпалени. Погледнах през микроскоп и открих голямо количество малки кръвоизливи във всички органи: в червата, в сърцето, чиято дейност е била изключително неравномерна. Пулсирането на сърцето му е било необичайно. Вместо пулсиране отгоре-надолу, както е при нормалната сърдечна дейност, е имало леки контракции. Постепенно сърдечната дейност е замряла вследствие на отровата. Именно спирането на сърдечната дейност е причина за смъртта на Марков. Освен в сърцето, такива кръвоизливи открихме и в черния дроб – панкреаса. Също така имаше един огромен кръвоизлив в жлезите с вътрешна секреция”.

Той допълва: “Най-важните точки от диагнозата на Марков, които ще отбележа, са

Написано от Христо Христов
Неделя, 11 Септември 2011 15:42

високо съдържание на бели кръвни телца – 33 000 в деня на смъртта, голямо количество кръвоизливи из цялото тяло и жлезите с вътрешна секреция и спирането на сърдечната дейност. По-късно изпратих на други колеги моята експертиза заедно с част от мускулите и изненадващо те не са открили никаква следа от отрова. Във военната лаборатория започнаха да анализират проби от кожата, за да видят какъв е този вид отрова, проникнала в организма. Случаят беше разглеждан от всички страни. В повечето случаи смъртоносните отрови обикновено удрят в мозъка, унищожават мозъчните клетки, а при Марков нямаше никакво увреждане на мозъка, само малки кръвоизливи из цялото тяло.

Колегите започнаха да проучват евентуалните отрови, които причиняват кръвоизливи. Помислили за змийска отрова, но такова малко количество отрова не е възможно да убие човек. Трябва да е било нещо много, много токсично. Тази работа е била направена в Източна Европа – може би Чехословакия, а също Осло, Норвегия и Болоня, Италия. Там са правени изследвания на ризин, отрова, която не оставя следи след действието”

Официалното заключение на патолога е: *“Настъпването на смъртта вероятно е резултат от остра токсемия от неустановен тип, дължаща се на имплантация на метална сфера в дясното бедро.”*

Бележки към текста:

1. Атриовентрикуларна дисоциация – самостоятелно свиване и разпускане на камерите и предсърдията в резултат от нарушение на нормалната им функция.
2. Вентрикуларни ектопични огнища – места в сърцето, които в следствие на нарушената му предизвикват асинхронно свиване на неговите камери.
3. Допамин – лекарство, което се прилага при рязко спадане на кръвното налягане. Предизвиква свиване на съдовете, за да покачи налягането.